

TEMA:
Overgang
barnehage-
skole

Trygghet med planlegging

Bestill gratis abonnement på naku@hist.no

NAKU
NASJONALT KOMPETANSEMILJØ
OM UTVIKLINGSHEMNING

Utvikling kommer ut med fire utgaver i året og abonnement er gratis ved henvendelse til NAKU. Redaksjonen forbeholder seg retten til å korte ned bidrag.

ANS. REDAKTØR

Karl Elling Ellingsen

REDAKTØR

Kari Wuttudal
Synnøve Aasan

REDAKSJON

Karl Elling Ellingsen
Kim Berge
Eldar Bromstad
Stian Reinertsen
Cato Brunvald Ellingsen

PÅ FORSIDEN

Marion Holme

BIDRAGSYTERE

Kristin E. Giæver
Bitten Munthe-Kaas
Herlaug Hjelmbrække

LAYOUT OG PRODUKSJON

Klipp og Lim AS, Trondheim

FORSIDEFOTO

Bitten Munthe-Kaas

KONTAKT

Redaksjonen tar i mot tips på
TEL. 73 55 93 86
E-POST naku@hist.no
www.naku.no

s. 3 **PÅ JOBB**

s. 4 **NYTT OG NYTTIG**

s. 5 **REPORTASJE:**
Overgang i fellesskap

s. 6 **LÆR MER**

s. 11 **REPORTASJE:**
Fra barnehage til skolestart

s. 14 **KRONIKK:**
«Sjå hu smile!»

“ Fra barnehage til skole uten blanke ark

Leder

SYNNØVE AASAN
Rådgiver, NAKU

I Norge er full barnehagedekning en målsetting. Barna kommer til barnehagen med sine individuelle forutsetninger og behov. Barnehagen skal ha et helhetlig læringssyn. Den nye formålsbestemmelsen fastsetter et tydelig samfunnsmandat der læring, omsorg, lek og dannelse er grunnlag for barnas utvikling. Barnehagen er forventet å ha fysiske, sosiale og kulturelle kvaliteter som avspeiler den kunnskapen som finnes om barndom og barns behov.

Barns rett til deltakelse og medbestemmelse i samfunnet, starter i barnehagen

Barnehagen er en viktig arena for å lære grunnleggende sosiale ferdigheter, etablere vennskap, forebygge mobbing og diskriminering. Idealet er at barnehage og skole skal være inkluderende fellesskap. Målet med inkludering er ikke likhet, men respekt for ulikheten. Salamancha erklæringen beskriver inkludering som et prinsipp med en demokratisk rett til deltakelse og likeverdighet.

Samspill med andre er sentralt for alle barns utvikling og læring, og et godt inkluderende miljø i barnehagen er av stor betydning for barnets videre utvikling. Barna lærer av hverandre, men er avhengige av at voksne legger til rette for lek og samspill. Barna må støttes til å forstå og å sette seg inn i andres situasjon og behov. Hvordan barna opplever samhandling med andre, vil også virke inn på hvordan barna ser på seg selv.

En god barndom varer hele livet

Overgangen fra barnehagen til skolen er for mange både spennende og utfordrende, både for skolestarteren selv og for foreldrene. Overganger betyr gjerne endringer som bringer med seg noe nytt og ukjent. For foreldre med barn som har nedsatt funksjonsevne er ofte overgangen ekstra utfordrende. Klarer nærskolen å ivareta barnets behov? Er det fysiske og sosiale miljøet tilrettelagt for full deltakelse? Får barnet venner? I en av reportasjene i dette nummeret av Utvikling viser vi hvordan et godt samarbeid kan løse mange av de vanskelige spørsmålene.

Forskning viser at en god skolestart er viktig for å forebygge vansker senere i skoleårene. For barn med nedsatt funksjonsevne vil en god skolestart innebære at de opplever kontinuitet. Det er ikke alltid riktig å starte med blanke ark! Det betyr at barnehage, skole og andre involverte instanser må samarbeide om overgangen fra barnehagen, slik at det ikke oppstår flere kontinuitetsbrudd enn det som er nødvendig.

Barnehageloven og Rammeplanen er overordnede planverk som regulerer barnehagens innhold og oppgaver. Her er samarbeidet om overgang fra barnehage til skole nedfelt. Mange kommuner har i tillegg laget egne styringsverktøy som arbeidsredskap for overganger. I dette nummeret av magasinet Utvikling skal vi blant annet se hvordan styringsverktøy kan brukes for å trygge skolestarten for barn med nedsatt funksjonsevne. Verktøyene ansvarliggjør de involverte partene, og sier noe om hvem som har ansvar for å gjøre hva og til hvilken tid. Slik kan overgangen skje i nært samarbeid; planlagt og i fellesskap.

Utvikling

Bladet Utvikling gis ut av Nasjonalt kompetansemiljø om utviklingshemning (NAKU). NAKU er opprettet av Helsedirektoratet. NAKU skal bygge broer mellom fagmiljøer og tjenesteytere i kommunene, slik at vi sammen kan jobbe for å bedre levekårene

for mennesker med utviklingshemning. NAKU er opprettet som en selvstendig enhet ved Høgskolen i Sør-Trøndelag (HiST).
Se www.naku.no.

Samarbeid gir god skolestart

God planlegging, gode verktøy og tillit skaper en god og trygg skolestart.

TEKST: Redaksjonen

På jobb

GRETHE LØVÅS BARANE,
STYRER SØRHELLET BARNEHAGE,
KLEPP KOMMUNE

CHRISTINE SPILLETH, PP-RÅDGIVER,
PEDAGOGISK-PSYKOLOGISK TJENESTE,
HORTEN KOMMUNE

**KEN M. SLØRDAL, HALLVARD PAULSEN,
ØYVIND KALVØ, JONAS G. LUND, STINE
RØSCHE, RANDI G. JOHANSEN,** 3-ÅRS
VERNEPLEIE-STUDENTER 2012, HIST.

Styringsverktøy sikrer gode overganger

– Vår kommune har gode styringsverktøy for overganger i et barns liv, og vi har god erfaring med å ta de i bruk, og følge de opp i hverdagen.

For barn som har behov for særskilt tilrettelegging/spesialundervisning starter barnehagen et tverrfaglig samarbeid med skolen ca. 2 år før skolestart. Dersom det må gjøres bygningsmessige endringer på skolen kan det budsjetteres, og ekstrautstyr og hjelpemidler blir bestilt i god tid.

– Vi lager en plan for samarbeidet. Planen innebærer overføringsmøter og besøksdager. Barna lager overføringspermer med bilder, tegninger, tanker om skolestart, mestringsområder og sosial kompetanse. En førskolelærer fra barnehagen hospiterer i skolen de 2 første ukene på høsten. Spesialpedagog /miljøterapeut kan følge barnet over i skolen for en kortere eller lengre periode.

– Utfordringen i samarbeid er forskjellen mellom barnehage og skole. Det er viktig at dette drøftes med foreldrene i forkant. Vår kommune har en viktig § 0. Den lyder: «Det er lov å bruke vet!» Vår erfaring er at selv med gode verktøy, er det nye utfordringer som følger hvert av våre ulike og unike barn.

Kjennskap skaper trygghet

Vi opplever at noen foresatte og barnehageansatte synes det er «skummelt» å overlate barna til skolen. De kan for eksempel være uttrykke på om barnet får den oppfølgingen de har behov for eller om barnet kommer til å bli sett slik det har blitt i barnehagen. Derfor fokuserer vi mye på at foreldrene og barna skal føle seg trygge på at overgang til skolen skal gå fint.

Vi tilbyr å være med foresatte på skolebesøk hvis de er usikre på om de ønsker at barnet skal gå på hjemmeskolen eller på en forsterket enhet.

Vi starter tidlig med overføringsmøter mellom barnehage og skole/SFO. PPT deltar på disse møtene. Det er viktig at det opparbeides en god match mellom barnet og pedagogen. Pedagogen kommer på besøk til barnehagen for å bli kjent med barnet og se hvordan det jobbes med barnet. Neste steg blir da at barnet blir kjent med de nye omgivelsene på skolen og med de han/hun skal være sammen med. Barnet besøker skolen flere ganger før skolestart, slik at det ligger godt til rette for en trygg og god skolestart for barn og foresatte.

Vindu mot læring

I dette nummer av Utvikling har vi vært så heldige å fått hjelp fra 3-års vernepleiestudenter på Høgskolen i Sør-Trøndelag. Vernepleieutdanningen inngikk våren 2012 et samarbeidsprosjekt med Trondheim kommune og NAKU, der oppgaven til studentene var å gjøre et utviklingsarbeid som yrkesfeltet har behov for. Prosjektet for NAKU fikk navnet Vindu mot læring, Kunnskapsformidling fra NAKU.

Studentene ble inndelt i tre grupper, og en av gruppene fikk i oppgave å innhente stoff til sidene Nytt og nyttig, og Lær mer. Resultatet av arbeidet deres ser du på side 4 og side 10 i dette nummeret av Utvikling.

De to andre gruppene fikk oppgave med oppdatering av Kunnskapsbanken, og å formidle sine erfaringer med bruk av e-læringsprogrammet Helseoppfølging av personer med utviklingshemning. Studentenes erfaringer kan lese om på kunnskapsbanken <http://naku.no/node/939>.

NAKU er meget fornøyd med arbeidet studentene har gjort og takker så mye for samarbeidet!

NYTT OG NYTTIG

Kurs for deg!

På NAKU.NO samles det som rører seg av kurs og konferanser som er relevante for deg som yter tjenester til personer med utviklingshemning. Her kan du også selv informere om arrangementer. Kalenderen finner du på forsiden.

ARRANGEMENT

- ! Kurset **TILRETTELEGGING I SKOLEN FOR BARN MED SPRÅKVANSKER**, arrangeres av Møller – Trøndelag kompetansesenter i Namsos 13. sept. 2012. Se kursguiden.no.
- ! Kurset **SKOLESTART FOR ELEVER MED SÆRSKILTE BEHOV** arrangeres av Øverby kompetansesenter i Gjøvik 01.nov. 2012. Se statped.no.

Skoleveien

Foto: naku.no

Om ikke altfor lenge har mange barn sin første skoledag. I filmen «skoleveien» møter vi Viktor og Thea. Filmen tar for seg den prosessen til barn med utviklingshemning, samt foreldrene går igjennom i overgangsfasen mellom barnehage og skole. Filmen skildrer også samarbeidet mellom foreldre, barnehage og skolen.

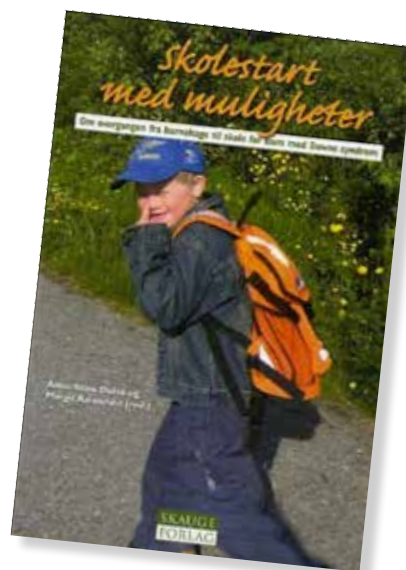
Filmen kan sees på naku.no

Skolestart med muligheter

Boken handler om barn med Downs syndrom og overgangen fra barnehage og skole. Boka inneholder metoder, forskning, erfaringer og gode «oppskrifter» på denne overgangen.

Ved å lese denne boka får man innblikk i erfaringene fra foreldre til barn med Downs syndrom og deres skolestart. Det er også fokusert på de pedagogiske utfordringer som de ansatte møter i denne overgangsfasen. Foreldre er de som kjenner sitt barn best, og foreldrekunnskapens betydning er også omtalt i denne boken. En modell for god overgang barnehage – skole, Svendstu-modellen, gjennomgås grundig og blant målene er at overgangen skal oppleves så trygg og forutsigbar som mulig.

Boken kan bestilles på skaugeforlag.no

Første klasses skole

Foto: naku.no

Rettighet i praksis for skolebarn med CP. Cerebral pareseforeningen har gitt ut en DVD med tema skolebarn. Filmen er informativ i forhold til skolestart, rettigheter og spesialpedagogiske tiltak. I filmen følger vi Lasse, Sverre og Thyra i deres skolehverdag. Filmen kan brukes for å vise de gode eksemplene og er nyttig for flere grupper som står ovenfor skolestart. Filmen kan kjøpes på cp.no

Barnehagelov på høring

Kjell Erik Øie ledet barnehageutvalget som gjennomgår barnehageloven med forskrifter. Utvalget vurderer om regelverket er godt nok tilpasset dagens barnehagesektor. Utvalget mener dagens lover er stort og uoversiktlig, og ser derfor på muligheten for blant annet å slå sammen dagens forskrifter til en felles forskrift. Det foreslås også å overføre alt om rett til spesialpedagogisk hjelp i barnehagen fra Opplæringsloven til Barnehageloven.

Høringsfristen på forslaget var 04.05.2012. Nou2012:1 *Til barnas beste*. Les mer på regjeringen.no

Norsk forbund for utviklingshemmede arrangerer organisasjons- og ferieleir på Hove leir på Tromøya utenfor Arendal 21.–28. juli.
Les mer om sommerleiren på nfuorge.org

– Nora elsker å være i barnehagen. Hun er tøff og vi vil ikke at hun skal forskjellsbehandles, sier mamma Hege Losen

Overgang i fellesskap

REPORTASJE Overgangen fra småbarn til storbarn i barnehage, og fra barnehage til skole, kan være en utfordring for enhver som møter den. Inkludering er også en stor del av det hele.

Nora har «tjuvtrent» på Ipaden, og de andre barna er mer enn villige til å lære nye spill

TEKST: Kristin E. Giæver **FOTO:** K. E. Giæver og S. Aasan

For et barn med ekstra hjelpebehov er det ekstra viktig å få en god overgang til en ny tilværelse. For å sikre dette så godt som mulig, er det flere midler som tas i bruk.

Kompetente barn

– Det store styringsverktøyet er håndboka i spesialpedagogisk arbeid, informerer enhetsleder ved Granåsen barnehager i Trondheim, Ros-Mari Berre.

– I tillegg er det nasjonale føringer vi selvfølgelig må jobbe etter. Vi må ha de riktige og formelle rammene rundt det vi gjør, men det handler også om hvordan vi ser på og jobber aktivt med barna med ekstra hjelpebehov. Kjepphesten min er at vi skal se på alle barn som kompetente barn, uansett hvem de er. Men det er bra med styrende retningslinjer. Det finnes rutiner for overgang som vi er forpliktet til å følge. Klare rammer hjelper oss dessuten til å gjøre en bedre jobb, mener Berre. I Rammeplanen for barnehage kap. 5 står

det: «Barnehagen skal, i samarbeid med skolen, legge til rette for barns overgang fra barnehage til første klasse... Dette skal skje i nært samarbeid med barnets hjem».

Berre sier forutsetningene for å få en god overgang fra barnehage til skole, er å sikre at de får inn den riktige kompetansen, i tillegg til engasjerte foreldre.

– Vi må sørge for tverrfaglighet i gruppen som jobber med de enkelte barna, og da er det alfa og omega at vi har respekt for faget til hverandre. God kontakt og samarbeid med skolene er også viktig.

Mestre mest mulig

Om hjelpebehovene er store, og det kreves tilrettelegging i forhold til fysiske behov, starter barnehagen forberedelsene til overgangen to år før skolestart. Ved mindre hjelpebehov starter de ett år før.

– Vi tar kontakt med skolen, legger frem behovene til barnet og planlegger fremover. Det gjør vi om barnet har individuell plan (IP) eller ikke. Mitt perspektiv er at det skal legges til rette slik at barnet

selv skal mestre så mye som mulig, og få en god hverdag. Det siste året har vi gjerne ansvarsgruppemøter to til tre ganger i halvåret, der vi samler alle involverte.

Kvalitet i flere ledd

Berre forklarer at hvem som er med på møtene, kommer an på barnets hjelpebehov.

I tillegg til foreldrene, stiller de alltid to fra barnehagen – en spesialpedagogkoordinator og en fagarbeider som står for det praktiske og følger opp barnet i det daglige. Fra skolen er det som regel fagleder eller skolens spesialpedagog. Barne- og familieverntjenesten (BFT) er ofte med, og eventuelt fysio- og ergoterapeut, lege eller logoped.

– Det avhenger av barnet og hva som skal planlegges.

Lik start

Berre forteller at de har årshjul som gjelder for alle, i tillegg til eget årshjul for barn med ekstra hjelpebehov.

– Vi har også en plan for førskole-

Fagarbeider Liv Therese Gaare og Nora

gruppa på enheten for hvordan vi skal jobbe. Poenget er at de med ekstra behov skal kunne få en mest mulig lik start som alle andre. Det er det som er likestilling. Ikke at man skal behandles likt, men bli gitt forutsetninger for å kunne møte likt.

Barnehagen tar også i bruk individuelle planer (IP) og individuelle opplæringsplaner (IOP) som skrives hvert år og evalueres hvert halvår.

– Vi er flere som tenker sammen, og det er mye samarbeid med foreldrene. De godkjenner en IOP før den blir vedtatt, og er med på evalueringen.

Videreføring av suksesshistorier

I motsetning til IP, blir ikke barnehagens IOP med over i skolen.

– Men skolen er med på ansvarsgruppemøter, og da legges lista i forhold til hva vi bør jobbe med før skolestart. Hva vil barnet møte? Noen skoler har jobbet mye med barn med ekstra hjelpebehov, mens andre har lite erfaring. Uansett deler vi av våre suksesshistorier, som de kan ta videre.

Det legges til rette for at ei god utvikling skal fortsette i skolen.

En bekymring Berre har, er at et barn kan være så velfungerende når det kommer fra barnehagen, at behovene blir oversett.

– Faren er at skolen ikke klarer å ta over og fortsette der barnehagen slapp, og så detter barnet tilbake. Klarer ikke skolen å ta tak i det, vil barnet miste mestringsfølelsen. Vi viser at barna kan og klarer mye med riktig tilrettelegging, og da er det viktig at skolen kommer etter.

– Kan ikke gi oss!

IP er til for å sikre overganger, men siden dette arbeidet ikke er nedfelt i lovverket skolen forholder seg til, kan det være noen lærere som ikke følger opp akkurat dette.

Berre sier hun har både gode og dårlige erfaringer med denne problemstillingen.

– Her på denne enheten har erfaringene vært gode. Jeg har trygge folk rundt meg, og jeg og spesialpedagogkoordinatoren har opparbeidet god kontakt med skolene vi sender barna til.

Trygghet smitter

Enhetslederen forteller at barn som trenger ekstra oppfølging, blir tatt med på egne turer sammen med en pedagog i tillegg til fellesturene for førskolegruppa, for å bli kjent med skolevegen, skoleområdet og SFO.

Skal barnet over i en skole uten noen de kjenner, prøver de å få til treff på forhånd med andre barnehager, noe som gjelder alle barna.

– Tryggheten ved å gjøre seg litt kjent på forhånd er viktig for alle barn, men det blir noen ekstrabesøk med de barna med spesielle behov. Poenget er at de skal stille så likt som mulig med andre barn når skolen starter. Både de og foreldrene skal kunne gå inn i skolegården første dag og tenke at dette skal gå greit!

Berre mener foreldrenes trygghet smitter over på ungene, og forteller om tilbakemeldinger hun har fått av foreldre i ettertid som synes det var godt at barnehagen var med i forkant.

– Du trygger foreldre med informasjon.

I kjøkkenkroken på Brannhaugen barnehage. Her skapes gode grunnpilarer for videre vennskap

Det viktigste barna lærer er å være stolte av seg selv, sier enhetsleder i Granåsen barnehager, Ros-Mari Berre

Klarer du å gi info på et tidlig nok tidspunkt og på en god nok måte, tror jeg de opplever en bedre start.

Tjuvtrening og mestringsfølelse

Nora (3) sitter ved et bord omringet av unger. Foran seg har hun en iPad, som alle får prøve. Nora får ofte lære nye spill først, og blir dermed den som kan gi kunnskapen videre.

– Vi tjuvtrener litt, smiler fagarbeider Liv Therese Gaare. Hun er Noras hovedkontakt i barnehagen, og skal bli med Nora i overgangen til storbarn til høsten.

De to kan sitte med spill som tar for seg former, stor og liten og lignende.

– På den måten kan Nora det allerede når vi setter oss sammen med de andre. Det gir henne en mestringsfølelse, som er viktig.

Gaare forteller at de noen ganger er sammen med tre-fire barn på et eget rom der de kan snakke, leke og spille spill.

Når det kreves en-til-en-trening, gjøres bare det som må gjøres, før det er ut igjen til de andre ungene.

Vennskap bygger pilarer

Ros-Mari Berre mener det blir helt feil at barn med hjelpebehov skal sitte på et rom og trene på sosiale ferdigheter med en voksen hele dagen.

– De skal oppleve det samme fellesskapet som de andre. Barna har dessuten en kompetanse som vi voksne gjerne har mistet. Barn ser på alle mennesker på likt grunnlag. De ser forskjellene, men de dømmer ikke. Så når du går ut fra barnehagen i gruppe med venner, og har klart å knytte noen vennskap, så tror jeg du minsker litt mobbing også i skolen. Har du venner fra barnehagen, har du noen gode pilarer. Det er viktig for oss å bygge disse relasjonene og vennskapene.

«Skjult» trening

Nora har blant annet Cerebral parese, og treningen blandes inn i hverdagslige gjøremål og aktiviteter som foregår. Hun har et stå-skall som gjør at hun kan stå og male i lag med de andre, og hun går turer med gåstol i gangene.

Ros-Mari skildrer Nora som kvikk, og en person som man liker å være sammen.

– Det er bevegelsesutfordringene som i størst grad vil hemme henne fremover. Men hun klarer å hevde seg sjøl, og det vil nok hjelpe henne i hennes situasjon. Når det gjelder den sosiale biten, kan vi hjelpe henne inn i lek og sørge for at hun kan sitte på gulvet med andre unger. Vi er obs på å stille krav til henne og andre med ekstra hjelpebehov på lik linje med

andre barn. Vi skal sørge for dannelse og at barna kan oppføre seg i sosiale lag.

Vil ikke sette begrensninger

Liv Therese Gaare sier de er opptatt av å tilrettelegge slik at Nora skal gjøre ting selv.

– Spesialpedagogkoordinatoren vår, Cecilie Hoff Klungerbo, gir veiledning, og ordner så vi får det vi trenger. I tillegg har vi flinke ergo- og fysioterapeuter.

Ros-Mari Berre vil ikke høre snakk om at et barn skal sitte i rullestol resten av livet.

– Da har vi tapt kampen. Vi må fortsette å trene. Sånn er det også med det kognitive – vi må bare peise på! Vi kan ikke sette begrensninger.

Enhetslederen sier de tenker på at Nora skal over på storbarnsavdelingen til høsten.

– Der sitter ikke barna så mye på gulvet lenger, og det er litt mer fart. Vi har ordnet det slik at Liv Therese blir med henne over. Slik blir også hennes unike kompetanse med videre.

Likt tilbud for alle

Alle barn har ved norsk lov rett til å gå i barnehage, og det er foreldrene som bestemmer hvilken barnehage de skal gå i. Hvis et barn har ekstra hjelpebehov, er det de enkelte enhetene som må legge til rette for det barnet som kommer.

Håndbok i spesialpedagogisk arbeid gir en samlet oversikt over retningslinjer, offisielle dokumenter og faglige og administrative aktører i kommunen, barnehage, skole og barne- og familietjenesten om bestemmelsene i Lov om opplæring kapittel 5 om spesialpedagogisk hjelp og spesialundervisning. Dette innebærer blant annet en oversikt over ansvar og oppgaver for de ulike aktørene.

KILDE: www.trondheim.kommune.no

Individuell plan, (IP) er en rettighet for mennesker med behov for langvarige og koordinerte tjenester. En IP skal «kartlegge tjenestemottakerens mål, ressurser og behov for tjenester på ulike områder, samt å vurdere og koordinere tiltak som kan bidra til å dekke tjenestemottakerens bistandsbehov».

I høringen av ny barnehagelov, foreslås det at skole og barnehage plikter å delta i utforming av IP. Utformingen av IP er pr. i dag hjemlet i Helse og omsorgstjenesteloven kapittel 7. IP er pr. i dag ikke lovpålagt for barnehager og skole. En rekke høringsinstanser mener IP bør nedfelles i regelverket for barnehage- og utdanningssektoren. På statlig nivå arbeides det for at barnehageloven og opplæringsloven gir barnehager og skoler et selvstendig ansvar for å utarbeide og være koordinator i arbeidet med IP der dette er hensiktsmessig løsning.

KILDE: www.trondheim.kommune.no

Individuell opplæringsplan, (IOP)

Opplæringsloven § 5–5 lyder slik:

For elev som får spesialundervisning, skal det utarbeidast individuell opplæringsplan. Planen skal vise mål for og innhaldet i opplæringa og korleis ho skal drivast.

Loven gir også foreldrene en sentral rolle i planleggingen: *Tilbod om spesialundervisning skal så langt råd er, formast ut i samarbeid med eleven og foreldra til eleven, og det skal leggjast stor vekt på deira syn (§ 5–4).* Barnehagen skal hvert halvår utarbeide en skriftlig oversikt over den opplæringen barnet har fått og gi en vurdering av barnets utvikling for å sikre kvaliteten i det spesialpedagogiske arbeidet.

KILDE: www.regjeringen.no

som alle barn og mennesker skal få lov til å føle på, ved å få lov til å delta i arbeidet som alle barn gjør. Steng de ikke utenfor. Ikke gjør de mer spesiell enn hva de er. ■

– Ideologien her er jo at alle barn skal ha muligheten til et likt tilbud, mener Berre.

– Så er det opp til oss å sørge for at barnet får gode turer på turdagene, og mulighet til å bli med på aktiviteter. På enheten vår jobber vi veldig med å se det kompetente barnet. Vi skal også kunne se hvert enkelt individ, og samtidig ta vare på gruppetilhørigheten og sosialiseringen.

Fornøyd mamma

– Nora elsker å være i barnehagen, og jeg kan ikke få skrytt nok av de som jobber der, smiler Noras mamma, Hege Losen.

– Før var hun veldig avhengig av å ha voksne rundt seg, og var ikke så veldig sosial eller med på lek. Nå er hun med og leker med de andre ungene, og de som jobber i barnehagen er kjempeflinke til å inkludere henne i fellesskapet. Hun storkoser seg!

Losen er enig i tanken om at Nora skal greie mest mulig sjøl, og synes barnehagen er flinke til å trene med datteren. Hun og mannen opplever at Nora har gjort og fått til mye som hun «egentlig» ikke skulle ha klart.

– I barnehagen får de lurt treningen inn i hverdagen. Målet nå er at hun skal greie å forflytte seg sjøl med rullator inne. At de er så dyktige i barnehagen, gjør også at vi sjelden trenger å trene hjemme. Hjemme får være et sted hun kan slappe av.

Temposkifte

Noras mamma opplever at de fleste på storbarnsavdelingen allerede vet hvem datteren er. Hun tror utfordringen blir at ting går i et kjappere tempo, og at ungene springer mer rundt.

– Nora kommer nok til å bruke mer rullestol, så hun kan forflytte seg ute. Akkurat det har sittet langt inne, vi ønsker jo så sterkt at hun skal gå. Jeg er litt redd hun skal bli plassert i rullestolen fremfor å trene på at hun skal gå selv. Men jeg tror ikke det kommer til å skje, sånn som jeg kjenner barnehagen. Det er også betryggende at Liv Therese blir med henne over.

Losen har avtalt med barnehagen at de skal fortelle om Nora på foreldremøte med storbarngruppen når den tid kommer.

– Jeg vil ikke at folk skal gå rundt å lure, og jeg vil i hvert fall ikke at de skal synes synd på henne. Det verste jeg vet er når

folk sender meg sympatiske blikk. Når du får et barn med hjelpebehov, synes mange synd på deg og tenker at du har vært uheldig. Men det er jo ikke oss det er synd på. Det kunne jo også gått mye verre. Som foreldre kommer du ikke over sorgen å ha fått et skadet barn, men det handler ikke om at det er så trist at hun har en skade, men at hun kommer til å få så mange utfordringer som kan føles vanskelige.

Inkluderer viktig

– Hvilke tanker gjør du deg om overgangen til skole, når den tid kommer?

– Jeg er glad hun skal begynne på en skole der jeg vet de har spesialpedagog, fysioterapeut, og alt hun trenger. Nora kommer nok til å fungere i en vanlig klasse. Men hun har konsentrasjonsproblemer, og detter fort ut hvis det er uro. Men det er en inkluderende skole hvor hun nok ikke vil få så mange spørsmål som «hva feiler det deg» og lignende prat.

Losen synes ikke det er noe å legge skjul på at datteren er annerledes enn de fleste på noen områder.

– Hun kommer selv til å skjønne mer og mer at hun skiller seg ut, så når hun begynner på Dalgård tror jeg det vil være fint for henne å se at flere barn har utfordringer.

Noras mamma mener det er viktig at også de med spesielle behov inkluderes i samfunnet.

– Jeg vil ikke at det skal blir gjort forskjell på henne, hun må også stilles krav til. Hun er en bestemt og viljesterk, ung dame, og jeg tviler ikke på at hun kommer seg frem her i livet. Hun er såpass tøff nå, når hun bare er tre. Så langt har det i hvert fall gått langt over forventning.

– Vær stolt!

Ros-Mari Berre presiserer viktigheten av å bygge opp under selvfølelsen til alle barn, uansett hvem de er og hva de eventuelt plages med.

– Hvis vi klarer å gi barna grunnpilarer som gjør at de godtar seg selv fullt og helt som den de er, og er stolte av seg selv, tror jeg vi har kommet langt. Det er så viktig! De skal føle at de er på lik linje med andre, og at de mestrer hverdagen. Jeg ønsker at de skal kjenne de gode følelsene

Lær mer!

Kvalitet i barnehagen St. meld nr. 41 (2008-2009)

Meldingen tar opp temaer om barn og viktigheten av inn-sats for barn som trenger særskilt oppfølging. Samarbeidet mellom foreldre, barnehage, skole, helsestasjon, PPT, barneverntjeneste og det øvrige hjelpeapparatet blir sett på som veldig viktig. Førskolelæreres kompetanse blir også tatt opp.

Meldingen kan hentes på regjeringen.no

Sansesenter

Mange sansesenter kan gi tilbud og veiledning til barn i barnehage og i skolen. Barnet møter her andre krav i forhold til å sitte i ro og i form av konsentrasjon. Dette kan særlig være vanskelig for barn med særskilte behov. Sansesenter er ment å stimulere sanser som syn, hørsel, lukt, bevegelse og berøring som skaper ro og stimulerer til nysgjerrighet. Sansesenter kan være et godt tilbud til barn med en utviklingshemming eller atferdsavvik. Både som en alternativ opplæringsarena, og for å finne tilnæringsmåter for å hjelpe barnet å sitte i ro, samt ha et bra oppmerksomhetsnivå. Det finnes sansesenter over hele landet med ulike tilbud, kontakt ditt nærmeste sansesenter for mer informasjon. Se norskesanserom.no

Klar tale nettavis

Klar tale er en nettavis, som også finnes i papirutgave, podcast, CD og punkt-skrifts utgave. Språket er enkelt å forstå og er tilpasset mange målgrupper. Avisen kommer ut hver torsdag. Podcast kan også lastes ned gratis på nettsiden, eller iTunes. Siden er oversiktlig, har stor skrift og konkrete artikler. Siden har også en opplesningsfunksjon, men podcast funksjonen er noe tydeligere på både ord og tonefall. Nettavisen er aktuell for både barnehager, skole og tiltak.

Les avisen på klartale.no

Nyttig litteratur

1 Gratulerer, du har et barn med Downs syndrom i klassen (2003) er et nyttig verktøy for alle som skal planlegge skolestart for et barn med Downs Syndrom. Å starte på skolen er en stor overgang for alle. Noen foreldre gruer seg til den første skoledagen, og opplever utrygghet. Denne boken er en samlet veiledning med metoder, forskning og gode historier.

Boken kan bestilles på

skaueforlag.no

Oppvekst (2008) er en bok som handler om barn og unges utvikling og oppvekstmiljø. Den tar opp barnehagen som oppvekstmiljø og skolen som sosialiseringarena. Jan Tøssebro og Hege Lundebry har skrevet et kapittel der barn med nedsatt funksjonsevne er i fokus. Hvordan er oppveksten for utviklingshemmede barn for eksempel? Kapitlet tar opp barnehagen, skolen og familien som viktige

oppvekstarenaer. Med disse arenaene følger også overgangsfaser, barnehage til skole blant annet, der utviklingshemmede barn er ekstra sårbare. Tøssebro og Lundebry tar også opp foreldrenes forhold til hjelpeapparatet som kan beskrives som ulike «møter». Et av «møtene» handler om skolestarten til barn med nedsatt funksjonsevne.

2 Spesialpedagogikk (2012) kom ut nå i juni og retter seg mot studenter i spesialpedagogikk, lærerstudenter og fagfolk med spesialpedagogiske ansvars – og arbeidsoppgaver. Denne boken gir en bred presentasjon av spesialpedagogikk som fag. Den inneholder blant annet et kapittel som omhandler samarbeidet barnehage, skole og foreldre for barn med spesielle behov.

Boken finner dere på

cappelendamakademisk.no

3 Temahefte om barn med nedsatt funksjonsevne i barnehagen (2008) inneholder et kapittel som handler om personalets kompetanse. Personalets kompetanse er en viktig ressurs i barnehagens arbeid med barn med nedsatt funksjonsevne, deriblant barn med utviklingshemning. Relasjonskompetansen er en viktig del av personalets faglige kompetanse som de bør inneha i tillegg til kunnskap om det særegne ved det enkelte barnet og familien. En diagnose om utviklingshemning gir opplysninger om barnets funksjonsnedsettelse, mulige årsaker, funksjonsnivå og prognose, men det å bli kjent med barnet bak diagnosen er vel så viktig. Til slutt presenterer kapitlet pedagogisk observasjonsmaterieell for barnehager.

Heftet kan hentes på

regjeringen.no

1

2

3

Fra barnehage til skolestart

REPORTASJE Det finnes ingen enkel oppskrift på hvordan man kan skape en god og smidig overgang mellom barnehage og skole. Det vi vet er at barn med utviklingshemning trenger ekstra tilrettelegging, individuell planlegging og ikke minst stor grad av samarbeid mellom alle involverte parter.

TEKST OG FOTO: Bitten Munthe-Kaas

Få barn med utviklingshemning opplever imidlertid en så smertefri og fleksibel overgang som Marion Holme fra Tjølling.

Foreldrenes rolle i overgangsprosessen
Marion veide bare 946 gram da hun ble født for seks og et halvt år siden. Det ble umiddelbart satt i gang ulike former for stimulering og trening. Siden har hun fått god oppfølging av alle faginstansene

som har hatt med henne å gjøre. Vi gjør en lang historie kort: Da hun hadde fylt fire år viste genetisk testing Cri du chat syndrom som hadde dukket opp spontant og ikke skyldtes arv fra noen av foreldrene.

Trekløveret er alltid sammen på skolen. Fra venstre Helene, Marion og Camilla

Marion var litt over året da hun begynte i den private barnehagen iFokus i Tjølling utenfor Larvik. Høsten 2011 startet hun i første klasse på Tjodalyng barne- og ungdomsskole.

– Vi valgte den private barnehagen iFokus i Tjølling for Marion, fordi den ligger nærmest der vi bor og det var her hennes fremtidige klassevenninner ville gå. Hun begynte i barnehagen da hun var vel et år gammel, og fikk oppfølging av spesialpedagog i tre timer pr. uke fra start. Dette antallet ble umiddelbart økt til 12 da hun fikk diagnosen ca. tre år senere.

Foreldrene Geir og Vibeke Holme viser til at datterens overgang fra barnehagen til skolen ble et fast punkt på dagsorden på ansvarsgruppemøtene ca. et år før skolestart. Disse møtene skulle bli en god støtte for deres eget skoleforberedende arbeid.

Det vanskelige valget

Starten på overgangsprosessen ble preget av foreldrenes sterke tvil om hvorvidt datteren skulle begynne på spesialskolen

i kommunen i stedet for på den lokale barneskolen. De besøkte spesialskolen og ble tatt godt i mot, så den trygge og tette individuelle oppfølgingen, møtte fagfolkene med høy kompetanse, så tilgangen på hjelpemidler, svømmebassenget osv.

– Vi registrerte samtidig at flertallet av barna som gikk der, var svakere og hadde større og mer sammensatte behov enn Marion, sier Vibeke og Geir – som alltid har vært opptatt av at datteren skal være en naturlig del av det jevnaldrende barn er med på. De ba deretter om en samtale med rektor og spesialpedagogisk ansvarlig for 1.–4. klasse på Tjodalyng barne- og ungdomsskole. Her fikk de svar på sine mange spørsmål om hva skolen kunne tilby av kompetanse, hvordan samarbeidsforholdene fungerte og mulighetene datteren ville få for spesialpedagogisk oppfølging.

– Det faktum at barne- og ungdomsskolen ligger på samme område og hun dermed kan gå 10 år der, bidro også at vi lot Marion bli elev i omgivelser hun kjente.

Trekløveret

I sitt arbeid med å planlegge datterens overgang til skolestart, koblet foreldrene Marion med Helene og Camilla som begge bor i nærheten og skulle begynne i første klasse. De spurte de to jentenes foreldre om de hadde noe i mot at døtrene deres kunne bli en del av den gruppen Marion skulle være i på skolen. Deres positive tilbakemelding har vist seg å være svært viktig. De tre jentene har siden hengt sammen som erteris – noe skolen også legger fortløpende til rette for.

I sine forberedelser til skolestart laget foreldrene i tillegg informasjonsskrivet de kalte «Ikke helt som andre, bare nesten» som ble delt ut på et foreldremøte før skolestart. Her fortalte de om datterens ulike utfordringer. I skrivet kom de dessuten med forslag om hva andre foreldre kan svare sine barn som spør om hva som er galt med Marion, hvorfor hun snakker så rart og hva som er årsaken til at hun trenger litt mer hjelp enn andre.

De beste læremestrene

Vibeke og Geir er skjønt enige om at

– Valget om å la Marion gå på nærskolen, var riktig, sier Geir og Vibeke Holme

Gode venner

valget om å la Marion gå på nærskolen, har vist seg å være riktig. – Vi gleder oss selvsagt over alt hun lærer – men er likevel mindre opptatt av at «fagligheten» i denne sammenheng. For oss er Marions samspill med de andre barna det viktigste. Både i barnehagen og på skolen har det vist seg at jevnaldrende er Marions beste læremestre.

Selv om vi selvsagt er klar over at avstanden mellom Marion og de andre gradvis vil øke, føler vi oss privilegerte som hadde et godt faglig støtteapparat rundt oss i overgangsprosessen til skolestart. Både den gang og nå følger alle involverte opp den viktige treningen og oppfølgingen Marion trenger. Ved å slippe å bruke tid på det, har vi alltid kunnet være mamma og pappa på heltid når vi er sammen med henne hjemme, sier Vibeke og Geir Holme.

Barnehagens rolle

– Vi bruker mye tid på planleggingen mot skolestart for alle ungene våre det siste barnehageåret, men har selvsagt et spesielt fokus på de med spesielle behov. Alle førskolebarna går gjennom et forberedende opplegg der vi blant annet fokuserer mye på konsentrasjon. Marion var selvsagt en del av dette – både faglig og sosialt.

Daglig leder Monica Holhjem, pedagogisk leder Ellen Thorstensen og spesialpedagog Stine Beate Wiik i den private barnehagen iFokus i Tjølling hadde ansvaret for Marion fra hun begynte som ettåring fram til skolestart for i skrivende stund snart et år siden. Frambu senter for skjeldne funksjonshemninger gav god bistand i arbeidet med Marion. Ikke minst i forbindelse med overgangen mot skolestart, påpeker Monica, Ellen og Stine Beate.

– Valget om å la Marion gå på nærskolen, var riktig.

Alle førskolebarna dro på flere besøk både til skolen og på SFO. De lekte i skolegården, gjorde seg kjent både ute- og innendørs og møtte også sine fremtidige faddere. I samarbeid med skolen ble det brukt mye tid på å finne fram til en fadder som kunne ivareta Marions behov på best mulig måte. Hun dro for øvrig på skolen et par ganger ekstra for å bli kjent med den nye assistenten hun skulle ha der.

Foreldrene legger samtidig ikke skjul på bekymringen de opplevde da de fikk vite at datteren ikke fikk ta med seg assistenten i barnehagen over på skolen. – Det skulle vise seg at vår frykt var uberettiget. Da

vi møtte Birgitte som skulle overta, så hvordan hun kom Marion i møte og den spontane kontakten som oppstod mellom de to, var vi ikke i tvil om at vår datter igjen ville komme i de aller beste hender. Birgitte er blitt bærebjelken og limet i vår datters skolehverdag

Overføring av informasjon

Da Marions ansvarsgruppe startet planleggingen ble det arrangert et møte hos oss der representanter fra skolen og PPT også var til stede. Et viktig punkt på dagsorden var overføring av informasjon fra oss til skolen på bakgrunn av vårt kjennskap til Marion. Vi kom med innspill om hennes mestringsnivå, sosiale fungering og ulike måter å stimulere og hjelpe henne på i trygge omgivelser. Det ble i tillegg formidlet informasjon om barnehagens læringsmiljø og kompetanse. Slik fikk skolen et realistisk bilde av hennes evner og forutsetninger. Det skulle både bli avgjørende for at Marion kom i gruppe sammen med barn hun passet godt sammen med og for at det kunne settes inn riktig med ressurser. Det ble en god prosess. Alle involverte parter var opptatt av å skape gode vilkår for dialog og en felles plattform, presiserer Monica Holhjem, Stine Beate Wiik og Ellen Thorstensen.

Daglig leder Monica Holhjem, spesialpedagog Stine Beate Wiik og pedagogisk leder Ellen Thorstensen i barnehagen iFokus i Tjølling

ØVERST: Marion og Elisabeth Rismyhr Eliassen

NEDERST: Elisabeth Rismyhr Eliassen og assistent Birgitte Willert Holt ved Tjodalyng barne- og ungdomsskole

Skolens rolle

–Vi opplevde Marions foreldre som krumtapper i planleggingen av Marions overgangsprosess.

Spesialpedagogisk ansvarlig Elisabeth Rismyhr Eliassen og assistent Birgitte Willert Holt ved Tjodalyng barne- og ungdomsskole deltok aktivt i tilretteleggingen av Marions overgang fra barnehagen mot skolestart. Begge la hele tiden stor vekt på å besvare foreldrenes mange spørsmål samtidig som de selv ønsket mest mulig informasjon om deres erfaringer og kunnskaper om datterens behov. – Foreldrene var tydelige på hva de ønsket og forventet og har hele tiden vært flinke til å formidle det på en konstruktiv måte.

Noe av det første vi gjorde var å dra på besøk til barnehagen der vi både knyttet kontakt med Marion og så hvordan hun fungerte. Birgitte var der flere ganger – for å gjøre Marion trygg. Barnehagen kom også på flere besøk til skolen. I samarbeid fant vi i tillegg fram til en veldig flink fadder til Marion.

God investering

– For oss er foreldrenes fokus på det vanlige ved Marion og deres holdning til at hun

skal være mest mulig i klassen og oppleve barnefellesskapet der, i tråd med skolens mål om mest mulig inkludering. Selv om det er en del faglige utfordringer Marion ikke mestrer, gjør hun det samme som de andre – på sitt nivå. Etter hvert har vi sett utvikling både i skriving, lesing og tegning. Det er ingen tvil om at hun ville ha gått glipp av

– Foreldrene var tydelige på hva de ønsket og forventet og har hele tiden vært flinke til å formidle det på en konstruktiv måte.

mye hvis det i større grad var blitt lagt opp til enetimer. Marion viser stor glede over å være en del av fellesskapet med de andre. Det er der hun vil og skal være, understreker Elisabeth Rismyhr Eliassen og Birgitte Willert Holt.

Frambus rolle

Spesialpedagog Bjørg Sissel Hoem er kontaktperson for Cri du Chat-gruppen på Frambu senter for sjeldne funksjonshemninger. Jeg ble enige med foreldrene og ansvarsgruppen om at det var viktigst

at barnehagen og PPT som kjente Marion godt, i første omgang skulle fokusere på å overføre sin kunnskap om hvem denne jenta var. Jeg dro til Tjølling da Marion hadde gått på skolen i en drøy måned. På møtet med ansvarsgruppen, lærerne, assistenten og PP-tjenesten informerte jeg om hva Cri du chat-diagnosen innebærer. Da jeg observerte Marion på skolen, så jeg umiddelbart at hun var kommet i en god klasse. Hun hadde fått en lærer som lot henne delta på lik linje med de andre, så en jente som ville være på skolen, var ivrig i gang med aktivitetene og lekte med vennene sine i friminuttene.

Samvær med jevnaldrende

Det er i det hele tatt svært viktig det legges til rette for at barn med spesielle behov for tilrettelagt opplæring ikke bare puttes inn i en klasse for så å måtte bruke mye av skoledagen utenfor alene. De skal tvert i mot få anledning til å delta i flest mulig aktiviteter som de har utbytte av ut fra sine forutsetninger. I sin iver etter stimuleringstiltak er det så lett å glemme det som er vanlig – som handler om at de skal ha det bra, oppleve vennskap og for all del ikke må skilles fra de andre i kjølvannet av sine utfordringer. ■

Kronikk

HERLAUG
HJELMBREKKE
*Seniorrydg./Pedagog
Statped,
Møller-Trøndelag
kompetansesenter*

Organiseringa av den inkluderande barnehagen og skolen skaper debatt og engasjement på mange nivå. Ein 13-åring frå Steinkjer kom heim frå skolen og sa til foreldra sine: – Æ gle mæ te høsten for da begynne det ei jente med funksjonshemming i klassen min. Han hadde vakse opp med ein bror med funksjonsnedsetningar og såg fram til å få den nye eleven i klassen. Mange av oss som har gode erfaringar med inkludering av barn med funksjonshemmingar, forstår synet til denne guten, han hadde sett kva mulegheiter mangfald kan gi. Men også negative sider ved inkludering kjem til uttrykk, både fra politisk hald, i media og blant fagfolk møter ein motstand mot at barn med store funksjonsnedsetningar skal få undervisninga si tilrettelagt i det ordinære skolefellesskapet. Mange foreldre som velger nærskolen for sitt barn, føler dei må kjempe for denne retten.

Vi har ein barnehage og skole for alle, og barn skal primært få undervisninga si innfor ramma av den klassen dei er innskrivne i. Det sosiale fellesskapet vi lever i er grunnlaget for trivsel og læring. Ved å legge til rette for mangfald lager vi gode vilkår for alle. Det finns likevel inga fasitoppskrift når det gjeld å skape eit inkluderande miljø, og det er eit faktum at det er stor skilnad på korleis det blir tatt tak i desse utfordringane. – I vår klasse er det 26 elevar, to av dei er inkluderte, sa ein lærar. Betyr dette at dei 24 andre ikkje var inkluderte i klassen? I læreplanverket leggjast det vekt på at alle barn skal inkluderast i eit fagleg, sosialt og kulturelt fellesskap. Barn med nedsatt funksjonsevne har som andre behov for å vere deltakande og engasjerte. Eg har fått samtykke til å løfte fram to eksempel der barnehage og skole har sett kva mulegheiter eit inkluderande miljø gir for alle barna.

På Levanger fekk Lotte plass i barnehagen. Ho hadde ei alvorleg funksjonshemming som gradvis forverra seg, og det vart stilt spørsmål om kva utbytte ho ville ha av eit barnehagetilbud. Lotte hadde entusiastiske foreldre som gjennom samarbeid med fagfolk i kommunen likevel fekk på plass eit barnehagetilbud. Når ho starta i barnehagen fekk ho eit eige rom fordi ein trudde ho ville ha behov for mykje kvile og skjerming. I starten sov ho seg gjennom dagen, men etter ei tid la personalet merke til at ho kvinka til når ho hadde andre barn rundt seg. Dei begynte derfor å ta henne meir inn på avdelinga saman med dei andre, noe som viste seg å vere vellykka for alle partar. Det aktive språkmiljøet, støyen, spontane utbrudd og aktivitetane stimulerte og vekte henne. «Jo mer liv og røre, jo bedre trives Lotte» uttrykte spesialpedagogen etter at dei hadde fått erfaring med å ha Lotte med på avdelinga. Dei andre barna utvikla på si side gode samspelferdigheiter, dei viste omsorg og begynte

spontant å ta Lotte med i aktivitetane. Dei hadde ein empatisk og trygg måte å omgås Lotte på, og la jamvel kreativt til rette for henne ved å organisere leiken slik at alle kunne vere med. Lotte begynte å smile igjen, ho satt i stolen sin og smilte frå øre til øre midt i mylderet av barn rundt seg. – Sjå, hu smile! uttrykte ei av dei andre jentene glad når dei oppdaga at Lotte låg og smilte. I barnehagen kunne dei fortelle at også litt tøffe barn var mjuke og forsiktige i sin omgang med henne, dei var solidariske, og påpasselege med at Lotte skulle vere med. Slike ferdigheiter er det viktig å utvikle hos barn, det er verdifullt for danninga til å bli gode medmenneske og for at dei skal sjå dei menneskelege kvalitetane til ein barn med funksjonshemming.

På Hitra gjekk Joakim i ein klasse der skolen hadde eit inkluderande miljø som mål. Som toåring vart han sjuk og han mista gradvis mange funksjonar. Eit utstrakt samarbeid om å legge til rette vart etablert, og også kommuneadministrasjonen var ein viktig bidragsytar. God planlegging av overgang frå barnehage til skole, teamarbeid, og eit tett samarbeid mellom oppvekstsenter og heim var suksessfaktorar her. Joakim var ein døråpnar og ein utløysande faktor for å sette inkludering på dagsorden. Rektor berømmer sine tilsette når ho seier: – Møte dæm eit problem sjer dæm straks sju løysingsmulegheita. Dei hadde eit reflektert og kritisk blikk på eigen praksis, og analyserte og diskuterte kontinuerleg tilrettelegginga som fann stad. Teamet bestod av kontaktlærar, assistentar og spesialpedagog, og undervisninga av Joakim vart i stor grad lagt til det ordinære opplegget i klassen. Også han mista ferdigheiter, og han kunne etter kvart ikkje snakke eller bevege seg av eigen vilje. Likevel var utbyttet stort, saman med dei andre barna deltok han lyttande og gledde seg tydeleg over stemninga rundt seg. Dei som kjente han, og tolka han godt, sa han var på sitt beste når medelevane kom til han. For dei var han ein god lyttar og det ga eit godt fagleg utbytte når dei kunne gå til han med boka si, vise fram skolearbeidet og forklare kva dei hadde gjort. Med Joakim følgde det fleire vaksne med inn i klasserommet, noe som også kom dei andre barna til gode.

Lotte og Joakim har åpna dører, dei har gitt barnehagen og skolen gode idear som utvikla læringsmiljøet og gjorde det bedre. Ein inkluderande barnehage og skole er ei god investering for eit åpnare og meir tolerant samfunn, men denne læringseffekten kan ikkje målast i Pisa eller nasjonale prøver. Utan barn som Lotte og Joakim i barnehage og skole mister vi noen slike mulegheiter, dei hjelper oss å åpne opp for eit perspektiv som i større grad legg vekt på eit verdifullt og viktig mangfald.

 NAKU – nå også på Facebook!

Les mer om temaet fra denne utgaven av Utvikling på vår Facebookside

Utvikling kommer ut fire ganger i året og kan bestilles gratis på naku@hist.no

Bladet er for deg som yter tjenester til mennesker med utviklingshemning.

Du skal finne interessante reportasjer, debatter, råd og tips inne i bladet.

Utvikling gis ut av Nasjonalt kompetansemiljø om utviklingshemning (NAKU)

Hva ønsker du å lese mer om? Vi vil gjerne høre fra deg på naku@hist.no